

Protocol begeleiding leerlingen met
een ontwikkelingsvoorsprong en
meerbegaafde leerlingen.

Inhoudsopgave

1.	Ter inleiding	blz. 1	
2.	Visie van Ronduit	blz. 1	
3.	Te nemen stappen	blz. 1	
3.1	Stappenplan op schoolniveau	blz. 2	
3.2	Stappenplan op leerlingniveau	blz. 2	
	Stap 1	Bepalen doelgroep	blz. 2
	Stap 2	Signalering Signalering bij instroom in groep 1-2 Signalering bij instroom in groep 3-8 Signalering tijdens verdere schoolloopbaan Te nemen acties na het eerste signaal	blz. 3
	Stap 3	Diagnostiek	blz. 5
		Interne diagnosticering	blz. 5
		Externe diagnose door deskundigen	blz. 6
	Stap 4	Begeleiding van de leerling Beslislijn vervroegde doorstroming	blz. 6 blz.
	Stap 5	Evaluatie	blz. 9

Bijlagen:

Bijlage 1	Routeplan en achtergronden bij het routeplan meerbegaafde kinderen/ kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong (slo 28 november 2005)	blz. 10
-----------	---	---------

1. Ter inleiding

Ronduit wil in navolging van de beleidslijn 'beginnende geletterdheid' eenzelfde beleidslijn uitzetten voor de leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong en meerbegaafde leerlingen. Het reeds bestaande beleid van de scholen, tezamen met reeds ontwikkeld beleid in den landen, pakken we op. Door tevens intern te professionaliseren, 'meesters' van buiten te zoeken en relaties te leggen met het Voortgezet Onderwijs in Alkmaar, willen we komen tot het opzetten van een Protocol 'begeleiding leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong en meerbegaafde leerlingen'.

De aanleiding voor het schrijven van dit protocol:

- Leraren hebben te maken met grote verschillen tussen leerlingen: variërend van leerlingen met een achterstand tot (hoog)begaafde leerlingen;
- Taal- en rekenprestatie van (hoog)begaafde kinderen dienen niet achter te blijven bij wat mogelijk is, gegeven hun intelligentie (onderpresteren);
- Beleid binnen Ronduit is veelal op scholen zelf in ontwikkeling: iedereen vindt zelf het wiel uit;
- Scholen binnen Ronduit dienen een uitdagend onderwijsaanbod voor meerbegaafde leerlingen te hebben.

Dit protocol biedt alle scholen van Ronduit een beleidslijn voor het signaleren, en diagnostiseren van meerbegaafdheid en het begeleiden van deze leerlingen met excellent talent, waarbij spannend en uitdagend onderwijs centraal staat.

Er is in dit stuk in navolging op de keuze van de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO), bewust gekozen te spreken van meerbegaafdheid, omdat er vraagtekens geplaatst kunnen worden bij het wel of niet hoogbegaafd zijn van dat kind zolang een kind niet getest is. Daarnaast is gekozen te spreken van een ontwikkelingsvoorsprong, omdat tot het zesde levensjaar van kinderen (nog) niet gesproken wordt van hoog- of meerbegaafdheid.

2. Visie van Ronduit op de ontwikkeling van onze leerlingen

Het Openbaar Primair Onderwijs Alkmaar heeft een notitie opgesteld waarin de pedagogische visie en missie staat opgenomen. Onder de pedagogische visie verstaan we de opvattingen die we hebben over de ontwikkeling van jonge mensen en de rol van de school. In deze visie staat beschreven:

'We willen een bestuur zijn van scholen, waar alle kinderen het niveau bereiken dat bij hen past. Het gaat bij elk kind om het verleggen van grenzen, om vol te houden om een gewenst doel te bereiken, om discipline en om vertrouwen in het eigen kunnen.'

En

'Het maximaal bereikbare zal bij elk kind anders geformuleerd worden. Bij de één wordt de lat hoger gelegd dan bij de ander, maar alle kinderen doen wat ze kunnen en krijgen de ruimte om op hun manier 'goed' te worden. Het streven naar een hoog leerrendement, op welk gebied dan ook, is de sleutel tot talentontwikkeling. Talentontwikkeling houdt in: het bereiken van een steeds hoger niveau en steeds beter functioneren.'

OBS Jules Verne heeft het plan van Ronduit aangepast aan de situatie op school.

3. Te nemen stappen

Op zowel schoolniveau als leerlingniveau zijn er stappen die moeten worden gezet om de leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong en meerbegaafde leerlingen onderwijs op maat te kunnen bieden. In de hierop volgende tekst wordt dit nader toegelicht.

3.1 Stappenplan op schoolniveau

Op schoolniveau is het noodzakelijk dat iedere school beschikt over schoolspecifiek beleid om te komen tot een structurele aanpak voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong en meerbegaafde leerlingen. Dit is een onderdeel van het zorgplan van de school. Dit protocol is een handreiking hiertoe.

- Teambesluit t.a.v. de wenselijkheid van het beleid.
- Deskundigheidsbevordering voor het team.
- Formuleren visie en missie ten aanzien van (hoog) begaafde leerling
- Vaststellen beginsituatie leerkrachten t.a.v. kennis en vaardigheden op dit gebied.
- Protocol jaarlijks aanpassen, jaarlijks wordt het onderwerp besproken tijdens de evaluatiedag.
- Uitvoering beleidsplan.
- Vastleggen beleid in zorgplan en samenvatting in schoolgids.

3.2 Stappenplan op leerlingniveau

STAP 1 **Bepalen doelgroep**

Voorafgaande aan de te nemen stappen m.b.t. het signaleren en diagnosticeren van een leerling met excellent talent is het belangrijk dat je de doelgroep van leerlingen die hiervoor in aanmerking komt bepaalt.

Wij onderscheiden de volgende drie groepen leerlingen:

1. Leerlingen waarbij door psycho-diagnostisch onderzoek een intelligentiequotiënt is vastgesteld dat hoger is dan 130. Bovendien moeten deze leerlingen beschikken over de persoonlijkheidseigenschappen motivatie en creativiteit.
2. Leerlingen die volgens het in dit plan vastgelegde signalerings- en diagnosticeringsprotocol als zeer waarschijnlijk hoogbegaafd zijn geïdentificeerd, maar waarbij geen intelligentieonderzoek is afgenomen.
3. Hoogintelligente leerlingen waarvan we op grond van hun leerprestaties kunnen vaststellen dat zij grote intellectuele capaciteiten hebben, maar waarbij de essentiële persoonlijkheidskenmerken motivatie en creativiteit zich niet (meer) als zodanig uiten.

Een eerste selectie van herkenbare leereigenschappen van meerbegaafde leerlingen laat zien dat wij ons richten op leerlingen die beschikken over;

- hoge intelligentie
- grote interesse
- grote algemene kennis
- hoog leertempo
- goed geheugen
- snel leervermogen
- creatief oplossingsgericht vermogen
- verbaal sterke capaciteiten
- het vermogen tot het inzetten van eigen strategieën

Binnen het beleid voor meerbegaafden is ook ruimte voor de benadering van onderpresteerders. Onderpresteerders zijn die leerlingen die op grond van hun intellectuele capaciteiten kunnen behoren tot een van bovengenoemde groepen, maar waarbij de prestaties achterblijven bij de verwachting.

Bij leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong en meerbegaafde leerlingen onderscheiden we de volgende **profielen**:

1. De succesvolle leerling
2. De uitdagende leerling
3. De onderduikende leerling
4. De drop-out
5. De leerling met gedrag-/leerproblemen
6. De zelfstandige leerling

Om de leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong of meerbegaafdheid snel in beeld te krijgen werken we op onze school met het signaleringsprogramma SiDi3. De leerkrachten vullen hiervoor één keer per jaar een vragenlijst in. Wanneer het, n.a.v. deze signalering, wenselijk is om verder onderzoek te doen dan wordt de route uit SiDi 3 gevolgd.

STAP 2 Signalering

De leerkracht en of ouders hebben het vermoeden dat er sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong of meerbegaafdheid.

Voor de verschillende leeftijdscategorieën en instroommomenten van leerlingen houden we rekening met de volgende informatie:

Signalering bij instroom in groep 1-2

Globale informatie van de ouders

Bij de aanmelding van nieuwe leerlingen op school hebben de ouders op het inschrijfformulier aan kunnen geven of zij vinden dat er bij hun kind sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong. Mocht het zo zijn dat er aanleiding is om te veronderstellen dat het waarschijnlijk een kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong betreft dan vindt de observatie door de groepsleerkracht eerder plaats dan onderstaand beschreven.

Eerste indruk van de groepsleerkracht

In de zesde tot achtste week dat het kind op school is, beschrijft de groepsleerkracht op een speciaal observatieformulier haar eerste indruk van de ontwikkeling van de leerling. Indien er aanleiding is om te veronderstellen dat het een kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong betreft, gaan we verder in het routeplan van SiDi3.

Informatie uit overige bronnen

Informatie van peuterspeelzaal, kinderdagverblijf of consultatiebureau wordt opgevraagd.

Signalering bij instroom in groep 3-8

Globale informatie van de ouders

Bij de aanmelding van nieuwe leerlingen bestaat geen specifieke intakelijst die gericht is op het onderkennen van signalen die wijzen in de richting van een ontwikkelingsvoorsprong. De school is in dit geval afhankelijk van informatie die ouders uit zichzelf verstrekken en van het onderwijskundig rapport van de vorige school.

Eerste indruk van de leerkracht

De leerkracht baseert zijn eerste indruk van de leerling op zowel het onderwijskundig rapport over de leerling, alsmede op eigen observaties. Indien daar behoefte aan is, wordt de leerling getoetst om het niveau binnen de door de school gehanteerde methoden te bepalen.

Informatie uit overige bronnen

Bij instroom in hogere jaargroepen wordt gekeken naar de rapporten van de vorige school. Tevens wordt door de school van herkomst een onderwijskundig rapport over de betreffende leerling verstrekt. Derde bron van informatie zijn de gegevens die ouders zelf vermelden.

Signalering tijdens verdere schoolloopbaan

De groepsleerkracht is de eerst verantwoordelijke tijdens het proces van signalering. De signalering vindt jaarlijks plaats d.m.v. het signaleringsprogramma SiDi3.

Globale informatie van de ouders

Het kan zijn dat ouders zelf gedurende de schoolloopbaan van het kind aangeven dat zij denken dat hun kind hoogbegaafd is. Als dit het geval is wordt ouders gevraagd de signaleringslijst in te vullen.

Informatie van de leerkracht

Het kan zijn dat een leerkracht signalen bij het kind opvangt die wijzen in de richting van hoogbegaafdheid. In de meeste gevallen gebeurt dit op grond van de leereigenschappen en/of persoonskenmerken.

Informatie vanuit LVS

Om de vorderingen van een leerling in het leerlingvolgsysteem adequaat te kunnen bijhouden, worden tweemaal per jaar de methode onafhankelijke toetsen afgenomen. Bij twijfel over de prestaties van een leerling wordt in principe de intern begeleider om advies gevraagd. Het gaat dan om leerlingen die langere tijd op meerdere leerstofgebieden hoog scoren op toetsen van het leerlingvolgsysteem (bij de beste 10-15%) of om leerlingen waarvan de prestaties plotseling ver beneden verwachting zijn. Een advies wordt door leerkrachten niet alleen gevraagd naar aanleiding van de uitslagen van de LVS-toetsen, maar ook indien twijfel bestaat over het functioneren van de leerling op andere momenten door het jaar heen.

Tijdens het proces van signalering worden dus geen nieuwe didactische gegevens verzameld, maar wordt afgegaan op bestaande resultaten.

Informatie uit overige bronnen

Dit kan informatie van de schoolarts, collega's uit voorgaande groepen, maar ook informatie van bijvoorbeeld de naschoolse opvang betreffen

Te nemen acties na eerste signaal:

1. Leerkracht neemt contact op met de ib'er.
2. Leerkracht verzamelt algemene gegevens. Hierbij wordt ook gekeken naar de jaarlijkse signaleringsgegevens uit SiDi3.
3. Eerste gesprek tussen ouders en leerling, leerkracht en ib'er.
4.
 - a. Leerkracht vult diagnoselijst (SiDi3) in.
 - b. Ouder(s) vult/vullen vragenlijst (SiDi 3) in (eventueel samen met lkr/ib'er in 2^e gesprek).
 - c. Leerling vult vragenlijst(SiDi3) in (evt. samen met de leerkracht of ib'er).
 - d. Leerkracht en ib'er verwerken signaleringslijsten en informeren ouders.

5. Tweede gesprek tussen ouder(s), leerling, leerkracht en ib'er. Hierin worden richtinggevendende uitspraken gedaan en volgen verschillende mogelijkheden.

STAP 3 Diagnostiek

Na het tweede gesprek met ouders kom je bij de fase van diagnostiek.

Hierbij onderscheiden we de volgende mogelijkheden, waarop afhankelijk van de richting het plan van aanpak volgt.

1. Zowel ouder(s) als school zijn van mening dat de leerling waarschijnlijk een ontwikkelingsvoorsprong heeft, dan wel meerbegaafd is.
2. Ouders en school zitten niet op één lijn wat betreft het wel/niet hebben van een ontwikkelingsvoorsprong of het meerbegaafd zijn van de leerling.
3. Zowel ouder(s) als school zijn van mening dat de leerling waarschijnlijk over de hele linie geen ontwikkelingsvoorsprong heeft, dan wel meerbegaafd is.

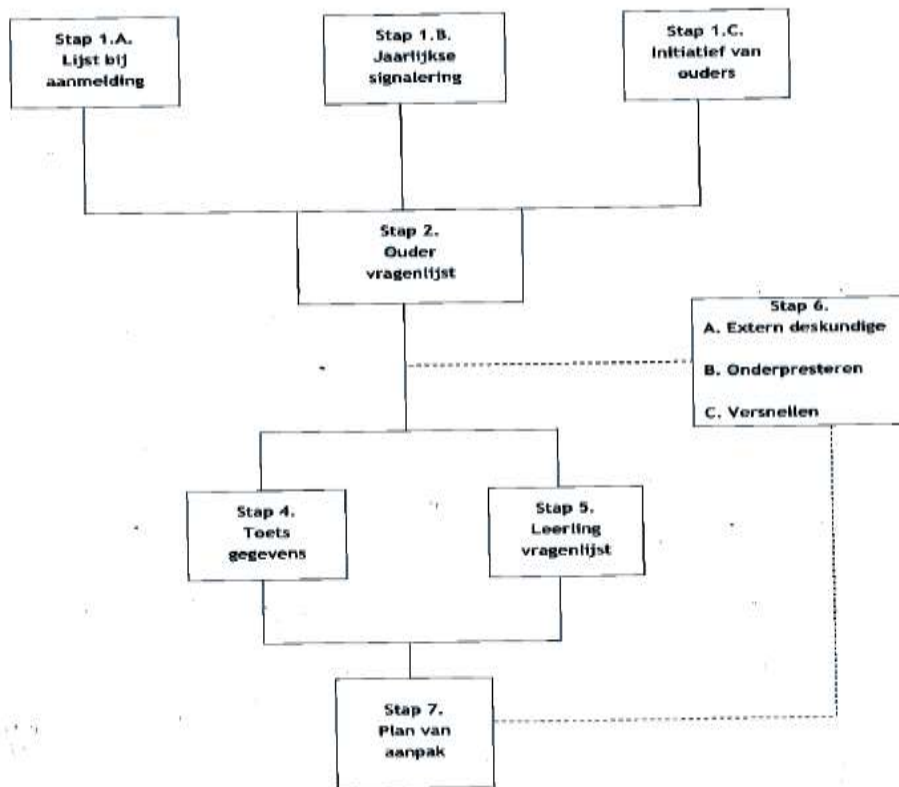
Interne diagnosticering

Interne diagnosticering vindt alleen plaats bij die leerlingen waarvan op grond van de signaleringsfase het antwoord op de hulpvraag gezocht moet worden in de richting van hoogbegaafdheid. Het betreft dus een duidelijk zeer begrensde groep leerlingen. De informatie tijdens deze fase komt uit de onderstaande bronnen:

- Observatie door de ouders en een gesprek met de ouders
- Observatie van de leerkracht
- Gegevens uit het LVS/Sidi 3
- Gesprek met de leerling/leerling-vragenlijst

Worden vermoedens van begaafdheid bevestigd dan volgt een begeleidingsplan volgens de richtlijnen voor o.a. compacten en verrijken.

SiDi 3 in een schema

Externe diagnose door deskundigen

Wanneer na stap 3 van de route besloten wordt tot het inschakelen van een Extern deskundige zal onderstaande informatie van toepassing zijn.

Ten aanzien van signalering en diagnosticering door derden, zijnde niet aan de school verbonden deskundigen, geldt het volgende:

- De extern deskundige moet geregistreerd zijn bij een beroepsvereniging van psychologen en/of orthopedagogen;
- De extern deskundige moet over voldoende expertise beschikken te aanzien van het onderwijskundig en opvoedkundig handelen met betrekking tot meerbegaafde kinderen en deze expertise moet aantoonbaar zijn;
- Het moet gaan om breder psychologisch onderzoek waarbij naar het hele kind gekeken wordt en niet alleen intelligentie vastgesteld wordt;
- Het onderzoek vindt plaats in belang van het kind en dient daar ook op gericht te zijn;
- De school is alleen dan bereid het advies van een extern deskundige op te volgen indien deze naast gegevens bij de ouders ook pedagogisch/didactische gegevens bij de school heeft ingewonnen en deze terug te vinden zijn in het verslag en/of adviesrapport;
- Bij het advies mede rekening is gehouden met de mogelijkheden binnen de school en de onderwijskundige en pedagogische aansluiting op het beleidsplan meerbegaafden;
- De extern deskundige bereid is om het adviesrapport mondeling op school te komen toelichten en eventueel directe handvatten voor de praktijk te geven.

De kosten van een dergelijke procedure worden door de school vergoed mits het initiatief voor het onderzoek en advies vanuit de school (met instemming van de directie) is genomen. In alle andere gevallen dragen ouders hiervoor zelf zorg.

STAP 4 Begeleiding van de leerling

Aanpassingen in de reguliere leerstof (compacten en verrijken)

De SLO biedt voor rekenen en taal compact- en verrijkingsprogramma's aan voor ongeveer alle methoden voor rekenen en taal/spelling. Het rekenprogramma is te bestellen via de site www.slo.nl

De taalprogramma's zijn hierop gratis te downloaden. Bij de programma's krijg je een uitgebreide handleiding aangereikt, waarin helder beschreven staat welke richtlijnen je hanteren moet.

Aanbieden van extra leerstof en verdieping

Een van de mogelijkheden om leerlingen extra leerstof en verdieping te bieden is de door de school gratis te gebruiken leeromgeving van ACADIN. Hiervoor dient wel een door de directie ondertekende aanvraag bij ACADIN te worden ingediend. De website is voortdurend in ontwikkeling.

"Acadin biedt ruimte voor talent! Ook voor leerlingen met cognitief talent is het van belang dat zij de ruimte krijgen om hun talenten te ontwikkelen. Acadin levert hieraan een bijdrage door het bieden van mogelijkheden om hun grenzen te verleggen. Hoe doen we dat? Met een digitale leeromgeving, uitdagende leeractiviteiten en ondersteuning voor leerkrachten. Daarnaast biedt Acadin een ontmoetingsruimte voor leerlingen, leerkrachten en experts. Ontdek welke inspiratiebronnen Acadin biedt en hoe u hieraan zelf kunt bijdragen!"

www.acadin.nl

"Om een indruk te krijgen van het aanbod dat binnen de digitale leeromgeving van Acadin ingezet kan worden voor uw leerlingen, kunt u het huidig beschikbare aanbod bekijken via wikiwijs.nl. Het aanbod groeit dagelijks."

Op het SharePoint van Ronduit is een mapje aangemaakt waarin je tips voor extra leerstof en verdieping kunt plaatsen en vinden.

Zie verder ook de lijst relevante boeken en tijdschriften in de ondersteunende informatie bij het routeplan op <http://hoogbegaafdheid.slo.nl/>. Op deze website **is per leergebied** materiaal te vinden die kan worden ingezet bij de begeleiding van de leerling.

Vervroegde doorstroming/versnellen

Vervroegde doorstroming kan gerealiseerd worden door een klas over te slaan en door middel van compacten, bijv. door twee leerstofjaren in een schooljaar aan te bieden.

Vervroegde doorstroming is een maatregel die slechts zal worden toegepast, als er geen andere opties meer zijn de leerlingenzorg en -begeleiding optimaal te houden. Vervroegde doorstroming is dus een maatregel die slechts bij hoge uitzondering genomen zal worden. Dit betekent dat alleen leerlingen die aan de hierop volgend omschrijving voldoen, hier voor in aanmerking komen.

In principe stellen we als grens dat een kind één maal vervroegd kan doorstromen. Hier kan in bijzondere gevallen vanaf geweken worden, bijvoorbeeld gebaseerd op geboortedatum.

Om wie gaat het?

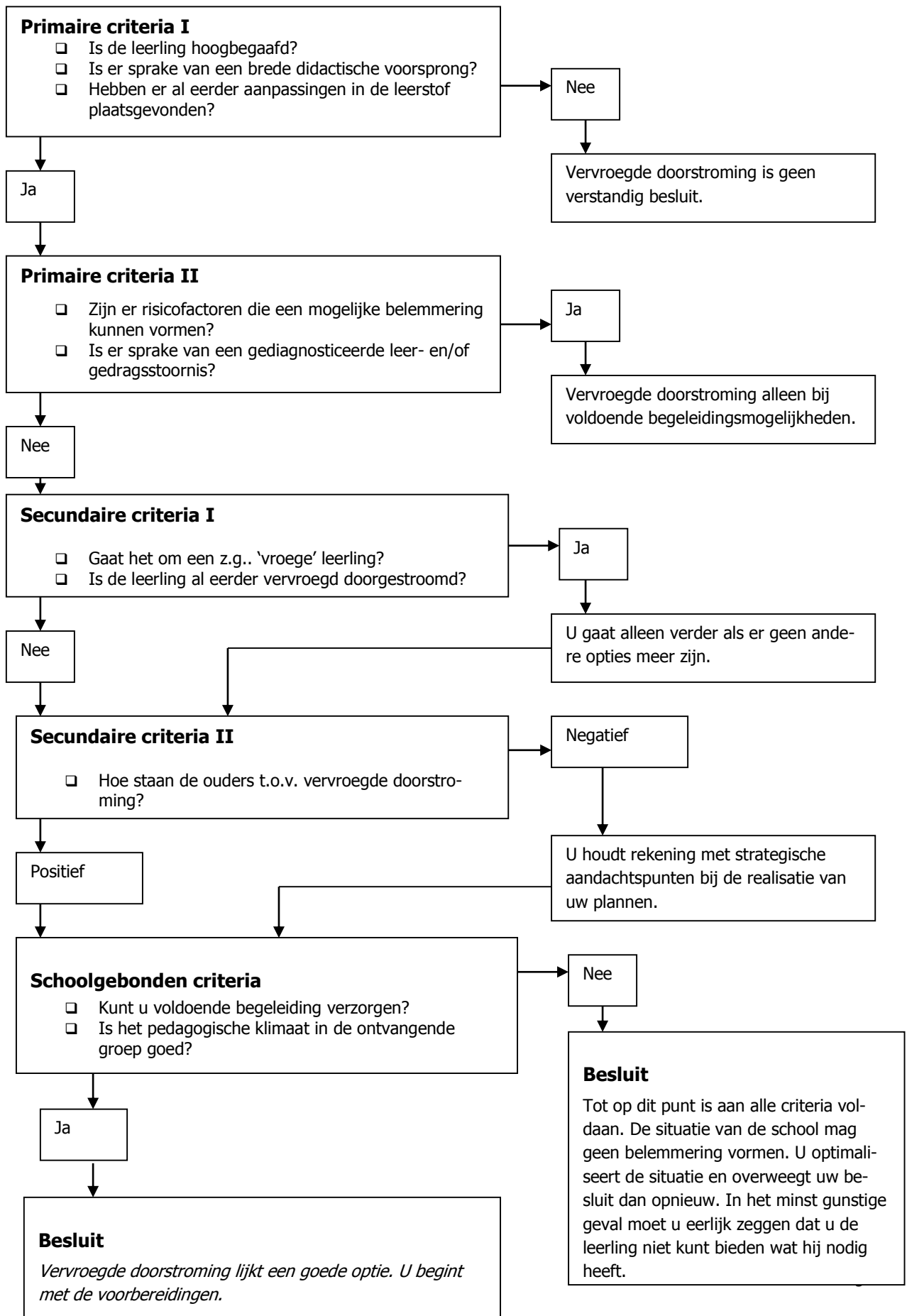
Voor vervroegde doorstroming komen in principe die leerlingen in aanmerking die voldoen aan de onderstaande primaire criteria:

- Door middel van interne en/of externe diagnostiek is vast komen te staan dat het een (hoog)begaafde leerling is.
- De leerling heeft een didactische voorsprong van ten minste zes maanden groot op zijn huidige didactische leeftijd.
- De didactische voorsprong uit zich op meerdere leerstofgebieden (taal, rekenen, zaakvakken).
- Deze voorsprong wordt vastgesteld door middel van breed didactisch onderzoek dat binnen de school verricht kan worden.
- De leerling is nog niet eerder vervroegd doorgestroomd.
- De leerling heeft naast het reguliere leerstofaanbod het beschikbare en voor hem geschikte verrijkingsmateriaal verwerkt, passend bij het niveau waarop hij in zijn leerstofjaargroep van dat moment werkt.
- Van de leerling wordt door interne diagnostiek aannemelijk gemaakt dat hij sociaal en emotioneel kan functioneren tussen kinderen die een jaar ouder zijn dan hijzelf.
- Bij wijze van hoge uitzondering kan een leerling waarvan vast is komen te staan dat deze meerbegaafd is, op sociale en of emotionele gronden eveneens vervroegd doorstromen, mits het didactisch niveau van de leerling dit toelaat.

NB. Een klas overslaan kan alleen indien de didactische voorsprong van de leerling op genoeg alle vakken ten minste een jaar bedraagt.

Om te zorgen dat voor iedere leerling dezelfde criteria gehanteerd worden, wordt bij het beslistraject over vervroegde doorstroming altijd gebruik gemaakt van het schema op de volgende bladzijde.

Beslislijn vervroegde doorstroming

STAP 5. Evaluatie

Evaluëren met de leerling

De leerkracht spreekt per week minimaal één moment af waarop het gemaakte werk wordt nabesproken. Tijdens dit gesprek is er ook ruimte en aandacht voor hoe de leerling aankijkt tegen de gevolgde aanpak en de dagelijkse gang van zaken in de groep.

Evaluëren met de leerkracht

Leerlingen die vallen onder de doelgroep van dit beleidsplan vallen onder de zorgleerlingen en vallen onder de medeverantwoordelijkheid van de intern begeleider.

Deze leerlingen worden besproken in de overlegstructuren die er binnen de school zijn voor zorgleerlingen. Indien nodig worden voor de evaluatie van handelingsplannen aparte afspraken gemaakt. Deze afspraken worden per leerling vastgelegd in het zorgdossier.

Evaluëren met ouders

Deze groep leerlingen valt in principe binnen het groepsplan. Ouders worden op de hoogte gebracht van het plan. Tijdens de rapportgesprekken wordt dit geëvalueerd.

Wanneer er een specifiek handelingsplan wordt gemaakt voor een leerling wordt een evaluatiegesprek gevoerd met de ouder(s). De eerste keer wordt er na 8 weken een evaluatiegesprek gevoerd. Bij dit gesprek zijn de leerkracht, de intern begeleider en de ouder(s) aanwezig. Eventueel kan bij deze gesprekken ook een externe deskundige worden uitgenodigd, hetzij op initiatief van school, hetzij op initiatief van de ouder(s).

In dit gesprek komen in ieder geval de volgende punten aan bod:

- Zijn er knelpunten of problemen opgestreden bij het uitvoeren van het groepsplan?
- Zijn de aanpassingen in de reguliere leerstof voldoende gebleken?
- Biedt het verrijkingsaanbod voldoende uitdaging?
- Hoe is de reactie van de leerling op de aanpak (zowel thuis als op school)?
- Zijn de doelstellingen die geformuleerd zijn bereikt of is er minimaal een positieve tendens merkbaar?
- Zijn er aanpassingen nodig in het handelingsplan?

Bijlage 1

Routeplan en achtergronden bij het routeplan meerbegaafde kinderen/kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong

Dit routeplan is ontwikkeld om eenheid en eenvoud te creëren in de wijze waarop scholen, al dan niet binnen een samenwerkingsverband, omgaan met meerbegaafde kinderen of kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong. Er is bewust gekozen te spreken van **meerbegaafdheid**, omdat er vraagtekens geplaatst kunnen worden bij het wel of niet meerbegaafd zijn van dat kind zolang een kind niet getest is. Daarnaast is gekozen te spreken van een **ontwikkelingsvoorsprong**, omdat tot het zesde levensjaar van kinderen (nog) niet gesproken wordt van hoog- of meerbegaafdheid.

Wanneer er staat 'gesprek tussen ouder(s), leerling, leerkracht en Ib'er kan het zo zijn dat met ouder(s) en kind apart gesproken wordt. Wel belangrijk is dat ouder(s) weten wanneer gesproken wordt met hun kind.

Bovendien gaat dit routeplan er vanuit dat leerkrachten reeds op de hoogte zijn van het feit dat meerbegaafde kinderen of kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong zowel goed als onder kunnen presteren en dit erkennen. Echter, dergelijke aannames zouden in het zorgbeleid van de school opgenomen moeten zijn. Datzelfde geldt o.a. voor wat te doen met ouders die bijvoorbeeld met een externe verklaring komen betreffende het meerbegaafd zijn van hun kind of wat te doen wanneer de school een vermoeden heeft en de ouders niet, of andersom.

Voorop staat in elk geval dat samen met de Ib'er gewerkt kan worden aan het welbevinden van het kind.

A. Kenmerken van meerbegaafde kinderen

1. Hoge intelligentie (IQ hoger dan 130)
2. Vroege ontwikkeling
3. Uitblinken meerdere gebieden
4. Gemakkelijk kunnen leren
5. Goed leggen van (causale) verbanden
6. Makkelijk kunnen analyseren van problemen
7. Het maken van grote denksprongen
8. Voorkeur voor abstractie
9. Hoge mate van zelfstandigheid
10. Brede of juist specifieke interesse/hoge motivatie/veel energie
11. Creatief/origineel
12. Perfectionistisch
13. Apart gevoel voor humor
14. Hoge mate van concentratie

Hieronder wordt een verdere uitwerking gegeven van de hiervoor genoemde kenmerken.

1. Hoge intelligentie

Er wordt gesproken van hoogbegaafdheid als iemand een intelligentiequotiënt (IQ) heeft van 130 of hoger.

2. Vroege ontwikkeling

Meerbegaafde leerlingen zijn geestelijk vroegrijp en worden gekenmerkt door een ontwikkelingsvoorsprong. Zij kunnen meestal op vroege leeftijd al lezen, praten, schrijven en hebben een vroege ontwikkeling van getalbegrip. Hierdoor kunnen zij zich gemakkelijk leerstof uit hogere leerjaren eigen maken. Ook stellen zij op jonge leeftijd al levensbeschouwelijke vragen en denken zij al vroeg na over de zin van het leven.

3. Uitblinken meerdere gebieden

Een bijzondere begaafdheid kan tot uitdrukking komen in motorische, sociale, artistieke en intellectuele vaardigheden. Vaak treden deze begaafdheidsvormen gecombineerd op en blinken meerbegaafde leerlingen uit in meerdere gebieden, zoals bijvoorbeeld in taal en wiskunde. Meerbegaafde leerlingen hebben op taalgebied een grote woordenschat en vertonen een zeer goed en adequaat woordgebruik.

4. Gemakkelijk kunnen leren

Meerbegaafde leerlingen hebben over het algemeen een zeer goed geheugen en kunnen hierdoor goed informatie onthouden en verwerken. Zij begrijpen nieuwe leerstof dan ook aanzienlijk sneller dan gemiddelde leerlingen en zijn daardoor sneller klaar met opdrachten en huiswerk. Hierdoor hebben zij vaak een leertempo dat beduidend hoger is dan het tempo van de gemiddelde leerling.

5. Goed leggen van (causale) verbanden

Meerbegaafde leerlingen kunnen gemakkelijk (causale) verbanden leggen en hebben hierover een goed overzicht. Ze hebben verder de neiging om zaken op een ongebruikelijke manier te combineren.

6. Het makkelijk kunnen analyseren van problemen

Meerbegaafde leerlingen zijn in staat snel problemen te analyseren. Zij kunnen snel vaststellen wat de aard van een probleem is. Daarnaast zijn meerbegaafde leerlingen vaak vindingrijk, ze ontwikkelen vaak hun eigen oplossingsmethoden. Dit kan echter problemen opleveren als zij een bepaalde verkeerde oplossingsmethode moeilijk weer los kunnen laten.

7. Het maken van grote denksprongen

Een begaafde leerling maakt grotere leerstappen en houdt daarom tijd over voor andere onderdelen in zijn programma.

8. Voorkeur voor abstractie

Meerbegaafde leerlingen kunnen goed abstract denken. Zij generaliseren gemakkelijker dan hun andere klasgenoten en hebben een goed overzicht van de kennisgehelen. Zij hebben geen behoefte aan concretisering van de lesstof door het gebruik van voorbeelden.

9. Hoge mate van zelfstandigheid

Meerbegaafde leerlingen willen liever niet geholpen worden en geven de voorkeur aan zelfstandig werken. Bij het werken in groepsverband vertoont de meerbegaafde leerling veel initiatief en neemt vaak de leiding. Bovendien wil de leerling dingen graag op eigen wijze doen, bijvoorbeeld het zelf bedenken van een methode voor rekensommen. Dit kan problemen opleveren in situaties waarin de leerling met anderen moet samenwerken.

10. Brede of juist specifieke interesse/hoge motivatie/veel energie

Het is belangrijk dat het onderwerp van de opdracht de leerling interesseert. Bij meerbegaafde leerlingen is namelijk het *kunnen* een voorwaarde, maar het *willen* van even groot belang. Als het onderwerp aansluit bij de interesse van de leerling, dan is motivatie verzekerd. Er is aangetoond dat talent pas doorzet als de leerlingen plezier beleven aan de (leer)activiteiten. Een kenmerk van meerbegaafde leerlingen is dat zij zeer leergierig zijn. Als een onderwerp de leerling interesseert dan pluist hij het onderwerp vaak tot op de bodem uit.

Maar het tegenovergestelde geldt ook: als een meerbegaafde leerling geen interesse heeft voor een bepaald onderwerp, dan kan hij moeilijk de motivatie opbrengen om zich hierin te verdiepen.

11. Creatief/origineel

In opdrachten laten meerbegaafde leerlingen vaak zien dat zij originele en creatieve ideeën en/of oplossingen hebben. Zij maken onverwachte zijsprongen en hebben grote verbeeldingskracht.

12. Perfectionistisch

Meerbegaafde leerlingen zijn perfectionistisch aangelegd. Zij houden niet van half werk en stellen hoge eisen aan zichzelf.

13. Apart gevoel voor humor

Hoogbegaafde leerlingen bezitten over het algemeen een apart gevoel voor humor. Al op jonge leeftijd zijn ze in staat om bijvoorbeeld beeldspraken te begrijpen.

14. Hoge mate van concentratie

Hoogbegaafde leerlingen kennen een hoge mate van concentratie en hebben daarbij een langere aandachtspanne dan de gemiddelde leerlingen. Dit is echter wel afhankelijk van de taak waar ze mee bezig zijn. Als ze iets minder interessant vinden, neemt de concentratie ook af.

B. Kenmerken van onderpresterende (meer)begaafde kinderen

Positieve en negatieve eigenschappen van onderpresterende (meer)begaafde kinderen.

Positieve:

1. Grote en uitzonderlijke kennis
2. Grote interesse
3. Wisselend schoolwerk
4. Positief thuiswerk
5. Grote verbeelding
6. Hoge mate van sensitiviteit

Negatieve:

7. Afnemende prestaties, wisselend schoolwerk
8. Negatief gedrag
9. Haperende sociaal-emotionele ontwikkeling
10. Geringe taakgerichtheid
11. Negatieve houding

Hieronder wordt een verdere uitwerking gegeven van de bovengenoemde eigenschappen.

1. Grote en uitzonderlijke kennis

Onderpresterende (meer)begaafde leerlingen hebben vaak kennis die nog niet in de groep is behandeld en een grote algemene ontwikkeling.

2. Grote interesse

Onderpresterende leerlingen hebben op veel gebieden belangstelling en ze houden ervan om dingen te onderzoeken, bijvoorbeeld door in hun vrije tijd veel te lezen of op een andere manier informatie te verzamelen. Als een onderwerp (dat vaak wat moeilijker is) hun interesse heeft, begrijpen en onthouden ze veel.

3. Wisselend schoolwerk (bekijken in relatie tot kenmerk 7)

Onderpresterende leerlingen laten vaak wisselend schoolwerk zien; afnemende prestaties (zie kenmerk 7), maar bij ingewikkelde vragen juist wel het goede antwoord weten, mondeling beter dan schriftelijk presteren, wel goed uit de verf komen bij individueel onderwijs op maat.

4. Positief thuiswerk

Onderpresterende leerlingen werken thuis vaak verder aan zelfgekozen schoolprojecten en ontwikkelen thuis op eigen initiatief allerlei activiteiten.

5. Grote verbeelding

Onderpresterende leerlingen hebben vaak een levendige, grote verbeelding en zijn creatief.

6. Hoge mate van sensitiviteit

Onderpresterende leerlingen geven vaak blijk van een enorme sensitiviteit: ten opzichte van zichzelf, maar ook van anderen.

7. Afnemende schoolprestaties, wisselend schoolwerk

Opvallend is dat de schoolprestaties van deze leerlingen afnemen; ze presteren (vooral in schriftelijk werk) beneden niveau, in elk geval beneden hun eigen niveau, maar soms zelfs ook beneden groepsniveau. Vaak schrijven ze slordig, houden ze niet van instampen en inprenten, missen ze leerinhouden en instructiemomenten en zijn ze slechts selectief enthousiast: wel voor nieuwe onderwerpen, niet voor uitwerkingen.

8. Negatief gedrag

In de klas vertonen onderpresterende meerbegaafde leerlingen vaak negatief gedrag; ze zijn lastig en onaangepast, vragen steeds om aandacht, vervelen zich, dromen weg en wijzen pogingen van de leraar om zich aan de groepsnormen te conformeren af.

9. Haperende sociaal-emotionele ontwikkeling

Onderpresterende meerbegaafde leerlingen zijn vaak ontevreden over zichzelf en de verrichte werkzaamheden, vermijden nieuwe activiteiten uit angst voor mislukking, hebben minderwaardigheidsgevoelens, zijn wantrouwend of onverschillig en doen niet graag mee aan groepsactiviteiten, zijn minder populair bij leeftijdsgenootjes en zoeken vriendjes onder gelijkgestemden.

10. Geringe taakgerichtheid

Onderpresterende meerbegaafde leerlingen zijn vaak weinig taakgericht. Ze hebben een laag werktempo, hebben hun huiswerk vaak niet af, stellen zichzelf onrealistische doelen, zijn snel afgeleid, vergeetachtig en/of impulsief, hebben geen duidelijk leertraject voor ogen, een korte spanningsboog, voelen zich hulpeloos, willen niet geholpen worden, willen zelfstandig zijn.

11. Negatieve houding

Onderpresterende meerbegaafde leerlingen hebben vaak een wisselende motivatie, hebben een hekel aan routine, verzetten zich tegen autoriteit, nemen geen verantwoordelijkheid voor hun eigen daden en staan onverschillig of afwijzend tegenover de school.

C. Profielen van (meer)begaafde leerlingen

De opsomming van eigenschappen van zowel goedpresterende als onderpresterende meerbegaafde kinderen betekent niet dat deze kinderen allemaal dezelfde eigenschappen hebben. Binnen deze twee groepen kunnen ook weer verschillen voorkomen. Door Betts & Neihart zijn in een Amerikaans kwartaalblad al in 1988 profielen van 6 verschillende typen meerbegaafde leerlingen beschreven. Door het Centrum van Begaafdheidsonderzoek in Nijmegen zijn deze profielen vertaald en bewerkt. Deze profielen ('de succesvolle leerling', 'de uitdagende leerling', 'de onderduikende leerling', 'de drop-out', 'de leerling met leer- en/of gedragsproblemen' en de 'zelfstandige leerling') zijn hieronder opgenomen en in drie kolommen verder uitgewerkt. De gedragskenmerken van elk van de profielen worden beschreven, hoe je ze kunt herkennen staat aangegeven, maar ook welke begeleiding je deze leerlingen op school zou kunnen bieden staat puntsgewijs aangeduid.

	Gedragskenmerken	Herkenning	Begeleiding van de school
Profiel I de succesvolle leerling	<ul style="list-style-type: none"> • perfectionistisch • goede prestaties • zoekt bevestiging van de leerkracht • vermijdt risico • acceptierend en conformerend • afhankelijk 	<ul style="list-style-type: none"> • schoolprestaties • prestatietests • intelligentietests • nominatie door leerkracht 	<ul style="list-style-type: none"> • versneld en verrijkt curriculum • ontwikkelen van persoonlijke interesses • vooraf testen, uitsluitend leerstof die nog niet beheerst wordt: leerstofinkorting • ontwikkeling van vaardigheden voor zelfstandig leren • mentor • begeleiding van school- en beroepsloopbaan

	Gedragskenmerken	Herkenning	Begeleiding van de school
Profiel II de uitdagende leerling	<ul style="list-style-type: none"> • corrigeert de leerkracht • stelt regels ter discussie • is eerlijk en direct • grote stemmingswisselingen • vertoont inconsistente werkwijzen • slechte zelfcontrole • creatief • voorkeur voor activiteit en discussie • komt op voor eigen opvattingen • competitief 	<ul style="list-style-type: none"> • nominatie door medeleerlingen • nominatie door ouders • interviews • geleverde prestaties • nominatie door volwassene buiten het gezin • creativiteitstests 	<ul style="list-style-type: none"> • tolerant klimaat • zoveel mogelijk bij passende leerkracht plaatsen • cognitieve en sociale vaardigheden trainen • directe en heldere communicatie met de leerling • gevoelens toestaan • mentor • zelfwaardering opbouwen • gedrag besturen met contacten • verdieping
Profiel III de onderduikende leerling	<ul style="list-style-type: none"> • ontkent begaafdheid • doet niet mee in programma's • vermijdt uitdaging • zoekt sociale acceptatie • wisselt in vriendschappen 	<ul style="list-style-type: none"> • nominatie door begaafde medeleerlingen • nominatie door ouders • prestatietests • intelligentietests • prestaties 	<ul style="list-style-type: none"> • begaafdheid herkennen en adequaat opvangen • niet participeren in speciale activiteiten toestaan • rol modellen geven (vooral meisjes) • doorgaan met informeren over opleidings- en beroepsmogelijkheden

Profiel IV de drop-out	<ul style="list-style-type: none"> • neemt onregelmatig deel aan onderwijs • maakt taken niet af • zoekt buitenschoolse uitdaging • verwaarloost zichzelf • isoleert zichzelf • creatief • bekritiseert zichzelf en anderen • werkt inconsistent • verstoort, presteert gemiddeld of minder • defensief 	<ul style="list-style-type: none"> • analyse van verzameld werk • informatie van leerkrachten uit het verleden • discrepantie tussen intelligentiescore en geleverde prestaties • diagnostisch onderzoek • inconsistenties in prestaties • creativiteitstest • nominatie door begaafde medeleerlingen • geleverde prestaties in niet schoolse setting • niet-traditionele leerervaringen buiten de klas 	<ul style="list-style-type: none"> • groepstherapie • niet-traditionele studievoordigheden • verdieping • mentor
Profiel V de leerling met leer- en/of gedragsproblemen	<ul style="list-style-type: none"> • werkt inconsistent • presteert gemiddeld of minder • verstoort, reageert af • sterk uiteenlopende Resultaten op onderdelen van een intelligentietest 	<ul style="list-style-type: none"> • herkenning door relevante anderen • herkenning door leerkracht met ervaring met onderpresteerders • interview • wijze van presteren 	<ul style="list-style-type: none"> • plaatsing in programma voor begaafden • voorzien van benodigde bronnen • niet-traditionele leerervaringen • begin met onderzoek en ontdekkingen • tijd met ontwikkelingsgelijken doorbrengen (niet perse leeftijdgenoten) • individuele begeleiding
	Gedragskenmerken	Herkenning	Begeleiding van de school
Profiel VI de zelfstandige leerling	<ul style="list-style-type: none"> • goede sociale vaardigheden • werkt zelfstandig • ontwikkelt eigen doelen • doet mee • werkt zonder bevestiging • werkt enthousiast voor passies • creatief • komt op voor eigen opvattingen • neemt risico 	<ul style="list-style-type: none"> • bereikte schoolresultaten • producten • prestatietests • interviews • nominatie door leerkracht, klasgenoot, ouders, zichzelf • intelligentietests • creativiteitstests 	<ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelen van een lange termijnplan voor studie • versneld en verrijkt curriculum • belemmeringen in tijd en plaats wegnemen • vooraf testen, uitsluitend leerstof die nog niet beheerst wordt: leerstofinkorting • mentor • begeleiding van school- en beroepsloopbaan + vervroegd toelaten VO